

Hungarizmi u suvremenim hrvatskim jednojezičnicima

Grgurić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:050332>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Ivana Grgurić

Hungarizmi u suvremenim hrvatskim jednojezičnicima

Završni rad

Mentorica: prof. dr. sc. Vlasta Rišner

Osijek, 2016.

Sadržaj

1. Sažetak i ključne riječi	
2. Uvod.....	1
3. Hrvatsko-mađarski dodiri.....	2
4. Hungarizmi u suvremenimhrvatskim jednojezičnicima	
4.1. Sličnosti i razlike između hrvatskog i mađarskog jezika.....	4
4.2. Usporedba hungarizama u HER-u, Anićevu <i>Velikom rječniku hrvatskoga jezika</i> i Šonjinu <i>Rječniku hrvatskoga jezika</i>	9
4.3. Hungarizmi u hrvatskome standardnom jeziku	12
4.4. Hungarizmi u hrvatskoj frazeologiji.....	15
5. Zaključak.....	17
6. Literatura.....	18

1. Sažetak

Usporedba hungarizama u trima rječnicima pokazuje kako suvremeni rječnici hrvatskoga jezika ne mogu precizno odrediti etimologiju pojedinih hungarizama ni odrediti točan broj hungarizama koji pripadaju hrvatskom standardnom jeziku. Razlog su tomubrojne neujednačenosti u njihovu opisu koje su odražavaju u različitom broju frazema zastupljenih u pojedinom rječniku, kao i u navođenju različitih etimologijskih rješenja.

Ključne riječi: hungarizmi, suvremeni hrvatski jednojezičnici, hrvatski standardni jezik

2. Uvod

U ovom radu govorit će se o hungarizmima u hrvatskome jeziku, s osobitim osvrtom na njihovu zastupljenost u suvremenim hrvatskim jednojezičnicima. Usporedit će se hungarizmi u trima rječnicima hrvatskoga jezika: *Rječniku hrvatskoga jezika* Leksikografskoga zavoda Miroslava Krležę, *Velikom rječniku hrvatskog jezika* Vladimira Anića i *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku*. Prikazat će se povijesni dodiri dvaju jezika, hrvatskoga i mađarskoga, kao i sličnosti i razlike između tih dvaju jezika kako bi se bolje shvatile činjenice vezane uz prilagodbu hungarizama hrvatskom jeziku. U vezi s tim objasnit će se i problem jezika izvornika i jezika posrednika u prihvaćanju hungarizama u hrvatski jezik. Hungarizmi će se opisati s različitih gledišta, normativno i stilski, a pozornost će se posvetiti i njihovoj zastupljenosti u frazemima.

Već je u ranom srednjem vijeku došlo do prodiranja mađarskih leksičkih elemenata u susjedne jezike. Do posuđivanja je dolazilo u izravnom dodiru, tj. suživotu hrvatskih i mađarskih etnika, a mnogo leksema usvojeno je i preko administrativnih, vojnih i pravnih službi. Leksemi iz kršćanske, državne, pravne ili trgovačke terminologije potvrđuju političke, gospodarske i kulturne veze između tih dviju nacionalnih zajednica. Govoreći o hungarizmima u hrvatskome jeziku kao sustavu, M. Gulešić (1999.) misli na onaj korpus koji se pojavljuje u Hadrovicsevoj monografiji *Ungarische Elemente im Serbokroatischen*. U ovome će se radu na temelju pregleda hrvatskih jednojezičnika provjeriti je li taj korpus podudaran s onime zabilježenim u rječnicima. Hungarizmi koji pripadaju leksiku hrvatskoga standardnog jezika čine samo manji dio ukupnog korpusa hungarizama u hrvatskome jeziku kao sustavu, a većina ima status dijalektizama, etnografskih dijelaktizama, egzotizama i historizama. Stoga će se ovim radom pokušati odgovoriti na pitanje je li moguće na temelju rječničkih opisa utvrditi točan broj hungarizama koji pripadaju hrvatskom standardnom jeziku.

3. Hrvatsko-mađarski dodiri

Hrvatsko-mađarske veze traju od kraja 9. stoljeća kada Mađari naseljavaju Panonsku nizinu. Od 1102. godine Hrvati i Mađari živjeli su u istoj državnoj zajednici punih osam stoljeća. Gledajući kroz povijest, Hrvati su bili u nepovoljnim uvjetima jer su se nalazili razjedinjeni pod tuđinskom vlašću, ali to je na neki način bilo i poticajno jer su dolazili u dodir s različitim kulturama te time obogaćivali i svoju. Hrvati su unatoč višepismenosti i višejezičnosti uspjeli oblikovati i standardizirati svoj književni jezik. Proučavajući taj povijesni put, ne može se zanemariti uloga latinskoga jezika. Osim toga za razvoj je hrvatskoga jezika bitno spomenuti germanizaciju i mađarizaciju. Političke napetosti između Hrvatske i Ugarske ostavile su negativne posljedice na hrvatsko-mađarske odnose. Pritisak da se mađarski jezik uvede u upravu i školstvo ubrzao je nacionalno buđenje, ali je s druge strane produžio saborsku uporabu latinskoga jezika kako na njegovo mjesto ne bi došao mađarski. O tijeku hrvatske nacionalne povijesti B. Tafra navodi: "Hrvatska bi povijest bila sasvim drukčija da je postojala hrvatska država ili barem da nije bilo toliko cijepanja njezina nacionalnoga korpusa." (Tafra, 1996: 259)

U povijesti hrvatskoga jezikoslovlja mogu se razabrati mnogi utjecaji: ćirilometodski, latinski, talijanski, mađarski, njemački, turski i srpski, a svaki je od tih jezika ostavio trag u hrvatskome jeziku. Mađarska se sastavnica može pratiti na trima razinama: grafijsko-ortografskoj, leksikografskoj i gramatikološkoj. Međutim, u usporedbi s njemačkim jezikom, mađarski jezik nije imao toliki utjecaj jer je središte habsburške vlasti bio Beč, pa je njemački poprilično utjecao na hrvatski jezik preko državnih tijela. Najjači mađarski utjecaj očituje se u staroj hrvatskoj latiničnoj grafiji i to u sjevernom i sjeverozapadnom dijelu. Kako je latinica imala vrlo složen razvoj, osim iz mađarske grafije, rješenja je preuzimala i iz latinske i talijanske, a najmanje iz njemačke grafije. Kada je riječ o leksikografskim i gramatičkim priručnicima, utjecaj između hrvatskoga i mađarskoga jezika bio je uzajaman. Počeci hrvatske leksikografije pripadaju i mađarskoj leksikografiji – Vrančićev rječnik najbolje ukazuje na doticaje hrvatskoga i mađarskoga jezika. Osim Vrančićeva rječnika, mađarski stupac ima i Jambrešićev rječnik. Ta su dva rječnika istražena za razliku od trećeg izdanja Lanosovićeve gramatike *Anleitung zur Slavonischen Sprachlehre* (Osijek, 1795.). Gramatika tog rječnika pisana je na njemačkom, ali paradigme daju informacije i o mađarskom, a opća karakteristika tog rječnika jest hrvatski stupac koji ukazuje na sinonimičnost u odnosu na druga dva jezika. Lanosović je također ostavio u

rukopisu *Njemačko-latinsko-hrvatsko-mađarski rječniku* kojemu su mađarski ekvivalenti stavljani rijetko. Od dvojezičnih rječnika valja spomenuti Špicerov *Mađarsko-hrvatski i hrvatsko-mađarski rječnik* (Budimpešta, 1893.). Povijest gramatike hrvatsko-mađarskog prožimanja potpuno je neistraženo kao i pitanje postoje li hrvatske gramatike na mađarskome i obratno. Lanosovićevo treće izdanje gramatike samo donekle opisuje hrvatski jezik mađarskim, a slučajeva gdje se mađarski jezik opisuje hrvatskim ima i to su hrvatsko-mađarski priručnik *ABC iliti knjixica Slovoznanja za potribu narodnih ucsionicah u Kraljestvu Magjarske* i *Grammatika jezika magjarskoga teoretičko-praktičnu* autora Josipa Bielaka. Uz tu gramatiku nalazi se i manji mađarsko-hrvatski rječnik. Zaključuje se da je mađarski predložak postojao, ali ne za hrvatske gramatike. (Tafra, 1996: 262)

Jezični dodiri hrvatskog i mađarskog jezika posebno su zanimljivi zbog toga što je mađarski tipološki i genetski različit od hrvatskoga: hrvatski je flektivni indoeuropski jezik, a mađarski je aglutinativni jezik uralske jezične porodice. Međutim, ta okolnost nije znatno utjecala na ukupni udio hungarizama u hrvatskome jeziku, a tipološke razlike između tih dvaju jezika najviše su došle do izražaja prilikom morfološke prilagodbe, dok na ostalim razinama prilagodbe nisu imale veliku ulogu. Prema O. Žagar-Szentesi (2005.) postoji nekoliko značajnijih valova pojavljivanja hungarizama. Najraniji su oni koji se pojavljuju u kajkavskoj crkvenoj terminologiji od 13. do 15. stoljeća. Drugoj skupini pripadaju hungarizmi koji se prostorno vežu uz slavonsko-vojvođanske govore i pripadaju značenjskom krugu poljoprivrede i seoske kulture općenito. Kasnije, u 18. i 19. stoljeću dolazi do kalkiranja umjesto izravnog preuzimanja mađarskih leksičkih elemenata. Društveni karakter dodirivanja tih dvaju jezika sasvim je neposrednog i lokalnog tipa, odnosno govornici su bili u stvarnom svakodnevnom kontaktu (za razliku od dodirivanja hrvatskog jezika s npr. engleskim). Stoga je jedno od najvažnijih područja u kojemu nalazimo najraniji sloj hungarizama kajkavsko narječje, dok je druga područna skupina istočni dio u kojem se hungarizmi aktivno i danas rabe u raznim mjesnim govorima, npr. *astal* i *ašov*.

4. Hungarizmi u suvremenim hrvatskim jednojezičnicima

4.1. Sličnosti i razlike između hrvatskog i mađarskog jezika

U nastavku rada donosi se kratak pregled sličnosti i razlika između hrvatskoga i mađarskoga jezika koje je analizirala O. Žagar-Szentesi (2005.) na različitim jezičnim razinama: fonološkoj, ortografskoj, morfološkoj i semantičkoj, vodeći se analizom i nazivljem R. Filipovića u knjizi *Teorija jezika u kontakstu* (1986.).

Inventar mađarskih fonema sadržava više jezičnih jedinica nego li hrvatski i to čak 39. Mađarski jezik ima iznimno raznolik samoglasnički inventar (14 samoglasnika), dok se suglasnički inventar gotovo potpuno podudara s hrvatskim sustavom. Ta razlika između samoglasničkih sustava proizlazi najviše iz fonološkog opisa samoglasnika prema više tvorbenih obilježja nego li u hrvatskom. U hrvatskome postoje samo dva tvorbeni kriterija, a to su okomit i vodoravan položaj jezika, a u mađarskome postoje uz ova dva još i labijaliziranost i dužina. Dužinska opozicija postoji i kod suglasnika, ali samo na fonetskoj razini koja tada podrazumijeva samo produljenu zvučnu realizaciju. (Žagar-Szentesi, 2005.)

Dakle, bitne su dvije razlike između tih dvaju sustava. Prva je razlika da u mađarskome sustavu kod palatala i velara postoji opozicija labijalnosti i dužine, dok je u hrvatskome nema, a druga je da se prema otvorenosti mađarski samoglasnici mogu uvrstiti u četiri visinska stupnja, a u hrvatskome samo u tri. Proučavajući sustave, može se primjetiti kako svaki hrvatski samoglasnik ima svoj ekvivalent u mađarskome. Govoreći o tome, bitno je spomenuti da se potpuno podudaraju samo /i/ i /u/, a neznatne artikulacijske razlike imaju /a/, /e/ i /o/.

Oba jezika imaju jednak broj suglasnika (25). Gotovo svaki suglasnik ima svoj artikulacijski ekvivalent u drugom jeziku, ali postoje i iznimke. To su suglasnici mađarskoga fonemskog sustava kojih nema u hrvatskome: /gy/, /ty/, dz/ i suglasnici hrvatskoga fonemskog sustava kojih nema u mađarskome: /ć/, /đ/ i /lj/. Iako nemaju izravne ekvivalente, prema tvorbenim su obilježjima vrlo slični fonemima u drugom jeziku. Stoga se transfonemizacija /gy/ > /đ/ i /ty/ > /ć/ uvrštava u kompromisni tip. Problem stvaraju i hungarizmi koji u sebi sadržavaju /lj/ koji u mađarskome standardu ne postoji. Suvremeni oblici mađarskih modela danas na tome mjestu

imaju /ly/, ali u ovome slučaju ne može se raditi o kompromisnoj transfonemizaciji. Zato riječi poput *žemlja* i *roštilj* treba svrstati u nulti tip transfonemizacije (Žagar-Szentesi, 2005: 57-58).

Sva se tri tipa transfonemizacije mogu prepoznati i u prilagodbi hungarizama (Žagar-Szentesi, 2005: 59-62). Nultoj transfonemizaciji podvrgavaju se gotovo svi suglasnici i veći dio samoglasnika, a to su /a/, /e/, /i/, /o/ i /u/. Osim spomenutih triju suglasnika /ty/, /gy/ i /dz/, svi ostali prilagođuju se prema nultoj transfonemizaciji (/c/, /d/, /f/, /g/, /h/, /j/, /k/, /l/, /m/, /ny/, /p/, /r/, /s/, /v/, /z/, /zs/). Postoje i suglasnici koji se većinom prilagođavaju prema nultoj, ali mogu se prilagoditi i prema kompromisnoj transfonemizaciji, a to su /b/, /cs/, /n/, /sz/ i /t/. Prema kompromisnoj transfonemizaciji transfonemizira se bitno manji broj mađarskih fonema. Od samoglasnika tu pripadaju /a/ i /é/, a od suglasnika /gy/ i /ty/. Slobodnoj transfonemizaciji može se pribrojati skroman broj mađarskih fonema, a razlog je visoki stupanj podudaranja dvaju fonemskih sustava. Ovdje pripadaju /ő/ i /ű/.

Uspoređujući ortografske sustave dvaju jezika, O. Žagar-Szentesi (2005: 62-68) primjećuje kako mađarska abeceda sadržava više grafema u odnosu na hrvatsku (četrdeset). Za mađarsku ortografiju bitno je načelo prema kojemu svaki grafem označava zasebni fonem, a s druge strane svakom fonemu odgovara njegov jedinstveni grafem. Bitno je obilježje mađarskoga ortografskog sustava mogućnost udvostručenja suglasnika i pri tome se izgovor takvih suglasničkih skupova ostvaruje nešto dulje nego izgovor jednog suglasnika. Samoglasnici imaju svoje parnjake po dužini i time dobivaju posebnu fonološku vrijednost, a s grafemskog stajališta razlikuju se samo po dijakritičkom znaku. Upravo je to razlog zašto mađarski ima veći broj samoglasnika nego hrvatski i zbog takvog nepodudaranja prvi proces pri fonološko-ortografskoj prilagodbi hungarizama optimalna je supstitucija mađarskih samoglasnika kojih nema u hrvatskom jeziku. Nadalje, problem pri ortografskoj prilagodbi samoglasnika postoji zbog toga što spomenuta duljina samoglasnika u mađarskoj ortografiji dugo nije bila označena. Zato je za model, koji sadržava duge samoglasnike ó i ú, najprije potrebno ustanoviti kakav je mađarski oblik poslužio kao model. Isto vrijedi i za foneme/grafeme ő i ü. Prilagodba samoglasnika događa se prema sljedećim tendencijama: a > a/o, á > a, e > e, é > i/e, i > i, o > o/u, ő > a, i u > u/rijetko e. Valja imati na umu da su hungarizmi u hrvatski jezik prelazili pretežito usmenim putem. Zbog toga su se mađarski /ű/ i /ő/, koji nemaju ekvivalente u hrvatskom jeziku, morali nadomjestiti odgovarajućim hrvatskim samoglasnicima i to najčešće /e/ i /i/.

Suglasnici se u hrvatskom i mađarskom jeziku, kao što je već i navedeno, gotovo potpuno podudaraju, ali valja spomenuti sedam onih čiji se pisani oblik manje ili više razlikuje. To su: mađ. *dzs* = hrv. *dž*, mađ. *cs* = hrv. *č*, mađ. *ly* = hrv. *j*, mađ. *ny* = hrv. *nj*, mađ. *s* = hrv. *š*; mađ. *zz* = hrv. *s*, mađ. *zs* = hrv. *ž*. Prilagodba suglasnika provodi se uz bitno manje modifikacija u odnosu na izvornu grafemsku sliku. Većina grafema prilagođava se u nepromijenjenu obliku, dok se manji broj modificira prema sljedećim tendencijama: *ty* > *ć*, *gy* > *đ*, *ny* > *n/nj*, *n* > *njl* > *lj/l*. Udvostručeni suglasnici u tijeku prilagodbe uvijek se skraćuju, npr. *fillér* > *filir*. Ortografska prilagodba izvodi se uglavnom uz vrlo malo promjena jer u ortografiji mađarskog jezika prevladava fonološko načelo kao i u hrvatskom ortografskom sustavu. Ona se odvijala pretežito prema izgovoru modela. Dakle, fonemi mađarskoga fonološkog sustava bilježe se grafemom prema izgovoru njemu najbližega glasa. Govoreći o utjecaju jezika posrednika na ortografsku prilagodbu posuđenica, O. Žagar-Szentesi navodi: "Formiranje osnovnog oblika posuđenice pod utjecajem jezika posrednika ne sudjeluje u ortografskoj prilagodbi mađarskih posuđenica u našem jeziku budući da su one u hrvatski jezik došle neposrednim preuzimanjem." (Žagar-Szentesi, 2005:68)

Osim ortografske prilagodbe, O. Žagar-Szentesi (2005.) opisuje i morfološku. Važno je obilježje mađarskih imenica nerazlikovanje rodova, što je velika razlika u odnosu na hrvatski jezik, te se prilikom prilagodbe hungarizma u hrvatskom jeziku rod mora odrediti.

Nulta transmorfemizacija imenica podrazumijeva preuzimanje mađarskog modela sastavljenog od jednog leksema kao osnove u hrvatski leksički sustav u nepromijenjenom morfološkom obliku, npr. *sógor* > *šogor*. Velik dio hungarizama u hrvatskom jeziku pripada upravo toj transfonemizaciji i ti su imenički hungarizmi isključivo muškoga roda. No, postoji velik broj hungarizama koje također obilježuje nulti tip morfološke prilagodbe, mada formalno ne odgovaraju u potpunosti nultoj transmorfemizaciji jer morfološko raščlanjenje hrvatske replike ne odgovara toj shemi i to zbog drugačije kategorizacije određenih završnih fonema. Tu pripadaju hungarizmi na *-a*, pretežito ženskoga roda. Dakle, taj je samoglasnik u mađarskom dio osnove, a u hrvatskom nastavak za ženski rod imenice. Stoga je taj završni samoglasnik prilagodbom u hrvatski jezik postao morfemom – nastavkom, npr. mađ. *palacsinta* > hrv. *palačinka*.

Drugi je oblik transmorfemizacije kompromisni. Nekoliko je primjera u kojima je model u mađarskom jeziku izvedenica, odnosno sklop slobodnog morfema kao osnove i tvorbenog sufiksa: *-ás, -os*. U tim slučajevima izvedenica se u cijelosti preuzela, npr. mađ. *gyilkos* > hrv. *dilkoš*.

Treći je oblik potpuna transmorfemizacija i unutar nje O. Žagar-Szentesi (2005: 71-72) razlikuje nekoliko potkategorija zbog ponekad izrazitih tipoloških razlika između jezika davatelja i hrvatskog jezika. Prvoj pripadaju modeli koji imaju stranu osnovu sa stranim sufiksom, a repliciraju se kao strana osnova s prilagođenim svršetkom. Ovdje pripada znatan dio hungarizama u hrvatskom jeziku, a to su mađarske posuđenice sa završetkom na *-ov*, npr. *lopov*. Drugoj podskupini pripadaju modeli sa stranim slobodnim morfemom bez nastavka i repliciraju se kao strani slobodni morfem s hrvatskim nastavkom. Njoj pripadaju hungarizmi čiji mađarski modeli kod jednog dijela sadržavaju izvorno samo slobodni morfem kojemu se u tijeku prilagodbe dodaje nastavak *-a* za ženski rod, npr. *bakandža*, dok u drugom dijelu te podskupine postoje mađarski modeli koji sadržavaju samo jedan slobodni morfem kao osnovu, ali imaju završni vokal koji ne može stajati u završnoj poziciji. Ishodišni model u tom položaju ima nastavak *-e*, rijetko *-ő/ -õ*, a takvi su samoglasnici za hrvatski jezik netipični i gube se tijekom prilagodbe te na njihovo mjesto dolazi hrvatski nastavak *-a* za ženski rod, npr. *čipka* (mađ. *csipke*).

Kod određivanja osnovnog oblika glagola, O. Žagar-Szentesi (2005: 72) ističe da se ta dva jezika bitno razlikuju po osnovnom obliku glagola. Za hrvatski je jezik osnovni oblik infinitiv s nastavkom *-ti/ -ći*, dok je u mađarskom jeziku osnovni oblik 3. lice jednine. Broj glagolskih hungarizama u hrvatskom jeziku neusporedivo je manji u odnosu na imeničke hungarizme. U prvoj podskupini potpune morfološke prilagodbe ubrajamo hungarizme kod kojih se u postupku prilagodbe njihova osnova, koja se na razini hrvatskog jezika smatra stranom, zadržava, dok se izvorni sufiks zamjenjuje prikladnim hrvatskim sufiksima za tvorbu glagola, npr. mađ. *dob(ol)* > hrv. *dobovati*. Drugoj podskupini pripadaju glagolski modeli koji se sastoje samo od jednog leksema i koji se zadržava u fonološki prilagođenom obliku, te služi kao strana osnova kojoj se tijekom prilagodbe dodaju hrvatski infinitivni formant *-ova* i nastavak *-ti*, npr. *aldovati*.

Pri prilagodbi dolazi i do problema određivanja glagolskog vida. Naime, mađarski su modeli u primarnoj prilagodbi razvili dvovidne glagole u hrvatskom u kojima prevladava formant *-ova*.

Drugačiji je primjer samo glagol *jenjati*. Uz to, navedeni glagoli nisu razvili svoj parnjak po vidu.

U odnosu na imeničke hungarizme znatno je manji i broj pridjevskih hungarizama u hrvatskom jeziku. Prilagodba svakog mađarskog pridjevskog modela može se uklopiti u jedan od dvaju podtipa potpune transmorfemizacije. Prvoj pripadaju modeli koji imaju stranu osnovu i strani sufiks, a tijekom prilagodbe strani se sufiks zamjenjuje domaćim, npr. *dederan*. Drugoj skupini pripadaju ishodišni modeli koji se sastoje od jednoga slobodnog morfema bez vezanog, a tijekom prilagodbe toj se strani dodaje hrvatski sufiks. Navedeni pridjevski oblici ovdje se razlikuju od spomenute teorijske sheme u tome što se stranim osnovama dodaju razni tvorbeni sufiksi (*-ast*, *-av*, *-an*), a ne nastavci, npr. *bambast*. Bitno je spomenuti kako ta vrsta riječi nije uvijek morfološki obilježena, ali i da u tom pogledu postoji bitna razlika između mađarskoga i hrvatskoga jezika. Govoreći o prilagodbi, O. Žagar-Szentesi (2005: 75) napominje kako su svi pridjevski hungarizmi u hrvatskom prošli sekundarnu prilagodbu. Stranom modelu kao osnovi dodani su hrvatski sufiksi za pridjeve i time se omogućuje posuđenicama da u hrvatskom jeziku izražavaju sve osobine pridjeva (rod, broj, padež).

4.2. Usporedba hungarizama u HER-u, Anićevu *Velikom rječniku hrvatskoga jezika* i Šonjinu *Rječniku hrvatskoga jezika*

U središnjem će se dijelu rada opisati hungarizmi zastupljeni u trima rječnicima hrvatskoga jezika: *Rječniku hrvatskoga jezika* Leksikografskoga zavoda Miroslava Krleže, *Velikom rječniku hrvatskog jezika* Vladimira Anića i *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku*

Proučavajući spomenute rječnike, najuočljivija je razlika upravo u samom broju hungarizama. Naime, u Anićevu rječniku ima ih znatno manje (122), u odnosu na HER u kojemu je 266 natuknica označenih kraticom *mađ.*. Oni koji nedostaju u Anićevu rječniku su sljedeći: *adnađ, alamvašut, àlāš, aldòmaš, àldōv, álov, àntāl, àrdōv, àstal, bâci, bàglja, bàka, bátriti, bèrek, bètega, bìr, bòčkore, bùlja, dèbrecinka, dènevìr, derèklija, dèža, dèžma, dījak, dròg, dūrunga, dām, dèderan, dènd, dīlkoš, dīnduva, èngedovati, èršek, ètveš, èvedra, fâjta, fàlat, fânta, fèletar, fiòka, firc, fògoš, fòkoš, fòlaš, gàliba, gèrga, gèrin, gòmboc, gùber, gumbèlija, gùrgulja, hàjoš, hàjtaš, hàrdov, hintov, honved, ìroš, išpan, jâroš, jèršek, kàdmen, jòregelt, kârva, katàna, kècelja, kèvilj, kina, kīnč, kòmlov, kòmondor, kòrlat, kòršov, krmencija, kùčiš (kòčiš), kùrucì, làtov, lijévača, lôfas, lògoška, lòvra, mârha, merèdov, nèmeš, nīlaš, òblok, ògar, òrsag, pàcel, pèrkelt, porkulab pùli, pùmi, pùtunja, rís, šajtov, šàn, šantav, šantavo, šaràmpov, šàrga, šàrkanj, šèreg, šīpoš, šīšak, šùjtaš, tànač, tànja, tàracka (taraska), tèremtete, tòlvaj, vâgaš, vâgov, valàtati, vâragovati, vârga, verbunkos, vigyazz i vòjta.*

Osim u broju zastupljenih hungarizama spomenuta se dva rječnika razlikuju i u opisu hungarizama. Opisi su u Anićevu rječnika 'skromniji'. U većini slučajeva nema navedenih drugih oblika pojedine riječi s njezinim korijenom (*àkov, àlās, àlj kav, ášov, àtār (hätār), àtila, bàršūn, bèteg, bìroš (bīruš), bōkor, bùcmast, bûnda, càndrav, čöpor, çôrda, dàrovac, dègenija, devèrika, dôboš, gâzda, gùmb, hàhar, hàjduk, hàrmica, hègede, hèrceg, hùsar, jâpa, kàplar, kàrika, kèrempuh (kerempüh), kîcoš, kivan, kòčija, kórov (kòrov), lèpinja, lópov, màjur, màmlaz, mârva, ori jaš, pàjdaš (pàjtaš, pájdo), pàndur, pèrec, pùnda, šògor, šòr, špân, tabor, tèret, tóranj, vârmeđa (varmeđija), vároš, vīzla*). Npr. za riječ *ášov* u HER-u se u opisu navodi i *ašovčić*. Malo manju skupinu čine hungarizmi u HER-u koji sadrže one elemente u opisu kojih nema u Aniću i često se radi o nastavcima za glagol i glagolsku imenicu (npr. *čipkati* i *čipkarstvo* u opisu riječi *čipka*), pridjev (npr. *darovski* u opisu za *darovac*) i umanjenice (npr. za *pùnda* navedeno *pundica*). Najviše je onih hungarizama koji u opisu u HER-u imaju navedenu izvornu mađarsku

riječ, dok je Anić ne navodi i tu pripadaju sve riječi koje su označene kao hungarizmi u HER-u, a postoje i u Anića. Dakle, uz ostale navedene ovdje valja pribrojiti i riječi poput *arnjevi*, *bâgoš* (*bâguš*), *bêgeš*, *bitānga*, *bōkor*, *čūkalj*, *derèglija*, *dèreš*, *dròmbulja*, *džâk*, *dūnja*, *fàčuk*, *fàra*, *féla*, *fićfirić*, *filir* (*filer*), *gānj*, *grgeč*, *gùber*, *gūlaš*, *hàlek*, *kūvas*, *šâš*, *tàrkun*, *vānjkuš*, *vīrtuš*.

Posebnoj skupini pripadaju riječi koje su zapisane u Anićeve rječniku, ali ih nema u HER-u. To su: *kalapač*, *kepenek*, *mentem*, *pindūr* i *remek-djelo*.

U *Rječniku hrvatskoga jezika* još je manji broj hungarizama nego u Anićeve rječniku – 73. U odnosu na hungarizme zastupljene u *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* nedostaju sljedeći: *adnađ*, *alamvāšut*, *ālāš*, *aldōmaš*, *aldōv*, *álov*, *āntāl*, *ārdōv*, *ārnjevi*, *āstal*, *ātila*, *bāci*, *bāglja*, *bāka*, *bātriti*, *bêgeš*, *bèrek*, *bètega!*, *bīr*, *bīrka*, *bīroš* (*bīruš*), *bīrov*, *bòčkore*, *būlja*, *cāndrav*, *cīntor*, *cīpov*, *cūlo*, *čakānac*, *čâko*, *čālaran*, *čalòvati*, *čèrek*, *čéze*, *čìgra*, *čìkoš*, *čìkov*, *čūkalj*, *dārovac*, *dēnevīr*, *derèklija*, *dèreš*, *devèrika*, *dēža*, *dēžma*, *drög*, *dūrunga*, *đām*, *đèđeran*, *dēnd*, *đilkoš*, *đīnduva*, *ēngedovati*, *ēršek*, *ètveš*, *èvedra*, *fājta*, *fàlat*, *fānta*, *fānjak*, *fàra*, *fēletar*, *filir* (*filer*), *fióka*, *fīrc*, *fōgoš*, *fōkoš*, *fòlaš*, *forīnta*, *gàliba*, *gānj*, *gèrga*, *gèrin*, *gòmboc*, *gumbèlija*, *gūrgulja*, *hājoš*, *hājtaš*, *hàlek*, *hārdov*, *hègede*, *hīntov*, *hōnved*, *īroš*, *īšpan*, *jāroš*, *jèršek*, *jōregelt*, *kacābajka*, *kādmen*, *kalàpač* (*kalàpac*), *kārva*, *katāna*, *kèrempuh* (*kerempüh*), *kèsega*, *kèvilj*, *kina*, *kīnč*, *kòmlov*, *kòmondor*, *kōmpa*, *kòrlat*, *kòršov*, *krmèncija*, *kūčiš* (*kòčiš*), *kūrucī*, *kūvas*, *làtov*, *lijēvača*, *lōfas*, *lògoška*, *lògov*, *lòvas*, *lōvra*, *mārha*, *merèdov*, *nèmeš*, *njīlaš*, *ōgar*, *pàcel*, *pāloš*, *pèrkelt*, *pòrkulab* (*porkolab*), *pūli*, *pūmi*, *pūsta*, *pūtunja*, *rīf*, *rīs*, *rōnda*, *sābov*, *sākač*, *sèkelji-gūlaš*, *sèkeruš*, *sèkeš*, *sìget*, *šājtov*, *šān*, *šantavo*, *šarāmpov*, *šārga*, *šārkanj*, *šèreg*, *šīpoš*, *šīšak*, *šūjtaš*, *tānač*, *tānja*, *tàracka* (*taraska*), *tàrkun*, *tèremtete*, *tòlvaj*, *vāgaš*, *vāgov*, *valàtati*, *vānjkuš*, *vàragovati*, *vārga*, *vārmeđa* (*varmèđija*), *vèrbunkos*, *vīgyazz*, *vīrtus* i *vōjta*. Najviše ima onih hugarizama iz *Rječnika hrvatskoga jezika* koji imaju isto značenje kao oni u HER-u, ali su navedeni bez oznake (*ášov*, *bāršūn*), zatim hungarizmi koji u svom opisu imaju elemente kojih nema u HER-u, npr. oblici za genitive (jednine i množine). Tu pripadaju: *ālās*, *ālj kav*, *bèteg*, *čāklja*, *đījak*, *sōba*, *vižla* i *kīvan*. Pojavljuju se i riječi koje su navedene u drugom obliku, a imaju isto značenje npr. *vižle* u odnosu na *vižla* iz HER-a.

Najviše nepodudarnosti u ovim trima rječnicima uočava se u određenju podrijetla. Npr. riječ *palačinka* u Šonjinu je rječniku hungarizam određen samo odrednicom *mađ.*, a u drugim je dvama rječnicima etimološko određenje znatno prošireno. Sličnih je primjera i u Anićeve

rječniku gdje je navedena samo odrednica *mađ.*, dok je u HER-u etimološko određenje prošireno, npr. *gazda* (mađ. ← prasl.). Postoje i primjeri koji su u HER-u određeni mađarskim porijeklom, a u Anićevu i Šonjinu određenje izostaje. U Anićevu je takvih primjera 13 (npr. *àlj kavac*, *bâguš*), a u Šonjinu 27 (npr. *cifrati*, *cinkuš*, *dèbrecinka*, *dègenija*, *dünja*, *šâš*, *tàpšati*, *tóranj*, *valòvati*, *vrganj*, *jènjati* i *kícoš*). U Šonjinu se rječniku javljaju i primjeri riječi za koje je navedeno drugo porijeklo, a to su *dijak* (navedeno grčko porijeklo), *hàjduk* (tursko navedeno uz mađarsko), *hèrceg* (njemačko navedeno uz mađarsko), *pèrec* (njemačko porijeklo), *forinta* (talijansko porijeklo), *šàraf* (njemačko porijeklo) i *kàplar* (talijansko porijeklo).

Pregled nepodudarnosti rječničkih opisa etimologije pojedinih hungarizama upućuje na zaključak da je podrijetlo pojedinih riječi teško precizno utvrditi samo zagledanjem u rječnike.

U nastavku se rada hungarizmi zastupljeni u promatranim rječnicima opisuju s obzirom na status i uporabu u suvremenom hrvatskom jeziku.

4.3. Hungarizmi u hrvatskome standardnom jeziku

Faust Vrančić prvi je uočio neke glasovne podudarnosti između hrvatskih i mađarskih riječi te takve riječi naziva "dalmatizmima" (tj. kroatizmima) (Gulešić, 1999: 255). Među riječima koje Vrančić navodi nalaze se riječi koje su iz mađarskog jezika prešle u hrvatski, npr. *beteg*, *rusag*, *kadmen*, *kip* itd. Sve do pojave Hadrovicseve knjige *Ungarische Elemente im Serbokroatischen* nije postojala sustavna analiza problematike vezane uz mađarske riječi u hrvatskome jeziku. Hadrovics osim popisa hungarizama navodi i etimologiju te brojne potvrde, a obradio je i fonološku prilagodbu hungarizama koja se najprije odnosi na vokale jer se konsonantski inventari u tim dvama jezicima uglavnom podudaraju. Iz analize je isključio lekseme koji u oba jezika imaju isti oblik i značenje, ali za koje nije mogao potvrditi mađarsko posredovanje prema društvenom, povijesnom ili geografskom kriteriju. Tu se misli na riječi poput *čokolada*, *fjaker*, *parada*, *furiya*, *rang*, *salveta* itd. Hadrovicsev rječnik sadrži oko 850 natuknica, od toga 40 vlastitih imena, ali s izvedenicama ih ima znatno više. (Gulešić, 1999: 255)

Postoji također i određen broj internacionalizama koji je ušao u hrvatski jezik posredovanjem upravo mađarskoga jezika. Analizom tog korpusa utvrđeno je da se radi najviše o dijalektizmima, tj. regionalizmima (npr. *ruha*, *pelda*, *aldovati*, *bantovati*), a da je u standardni jezik ušlo svega trideset i devet hungarizama. To su: *akacija*, *bunda*, *čaklja*, *čipka*, *čopor*, *gulaš*, *hajduk*, *kečiga*, *kiniti (se)*, *lopov*, *lopta*, *sara*, *šaš* i *varoš* kao pravi hungarizmi (izvorno mađarske riječi), a kao pahungarizmi (riječi koje su različita podrijetla, ali su u hrvatski ušle mađarskim posredništvom) su: *artičoka*, *baršun*, *cikla*, *cipela*, *gazda*, *grof*, *jenjati*, *kip*, *kocka*, *kokarda*, *korov*, *lokot*, *marva*, *palačinka*, *paprikaš*, *pasoš*, *pustara*, *remek-*, *roštilj*, *šparga/šparoga*, *tabla*, *tabor*, *teret*, *toranj* i *vrbanac*. Oni su poznati hrvatskim govornicima i mogu se rabiti u svim funkcionalnim stilovima. Njihova uporaba ne mora ovisiti o mjestu gdje govornik živi ili kojim se zanimanjem bavi. S popisa pravih hungarizama može se izuzeti riječ *akacija* ako uzmemo u obzir da dolazi iz grčkog jezika za koju Hadrovics nagađa da bi jezik posredovanja mogao biti mađarski. (Gulešić, 1999: 255-256)

Teško je odrediti točan broj hungarizama, a posebnu teškoću u tome daju spomenuti internacionalizmi koji imaju isti oblik i u hrvatskome i u mađarskome jeziku.

Problem se također javlja pri podijeli na hungarizme i pahungarizme. (Gulešić, 1999: 256) Hungarizmima se smatraju riječi koje su naslijeđene iz ugro-finskog prajezika i lekseme pri čijem je preuzimanju mađarski jezik bio posredovnik. Ta podjela na hungarizme i pahungarizme načelno vrijedi jer je za većinu riječi etimologija pouzdana. Pri određivanju etimologije postoje raspravljanja izazvana povijesnim razlozima. Naime, Mađari su se još davno susretali s turskim plemenima i preuzeli neke staroturske riječi pa postoje neslaganja oko toga jesu li neke usvojenice u hrvatskome jeziku hungarizmi starotuskoga porijekla ili turcizmi (npr. *korbač*). Najjasnije podrijetlo imaju oni hungarizmi koji su nastali od riječi baštinjenih iz ugro-finskoga jezika. No, zanimljiva je i skupina mađarskih posuđenica ona čiji je model i u samom mađarskom posuđenica. Budući da se dodiri hrvatskog jezika s mađarskim i njemačkim podosta isprepliću kroz povijest, najviše se radi upravo o germanizmima. Stoga u hrvatskome i mađarskome jeziku postoji mnogo leksičkih elemenata koji se naslanjaju na isti njemački predložak, npr. *perec*, *huncut*, itd. U hrvatskoj filologiji takvi oblici su okarakterizirani kao germanizmi i to bez ikakvog spominjanja mađarskog utjecaja iako je nedvojbeno mađarsko posredovanje kod tih posuđenica koje su u mađarskome i hrvatskome gotovo identične, a njemački etimon se razlikuje prema glasovnome obliku. (Gulešić, 2000.)

Česta je pojava da je neki hungarizam u jednom obliku ušao u standardni jezik, a u nekom drugom u dijalekt. Primjer za to nam može poslužiti riječ *baršun* (iz standardnog jezika) i *baršon* (u kajkavskom).

Nekoliko hungarizama u hrvatskome jeziku ima i status egzotizama, a to su: *čarda*, *čardaš*, *tokaj/tokajac*, *gulaš*, *palačinka*, *paprikaš*. Posljednje tri riječi toliko su se udomaćile da ih govornici hrvatskoga jezika ne smatraju tuđima. Egzotizmima pripadaju još i *forinta* i *filir* koji su također i historizmi. Egzotizmi su uporabno dosta ograničeni jer se najčešće rabe kao leksikostilemi (hungarizmi u hrvatskoj beletristici) u književnim djelima.

Mnogi hungarizmi danas u hrvatskome jeziku imaju status historizama. Prema promatranim rječnicima to su *atila*, *bir,čako*, *dijak*, *filir*, *harmica*, *honved*, *išpan*, *kuruci*, *mentem*, *mužar*, *njilaš*, *rif*, *špan*, *varmeđa*. Historizmi se mogu rabiti u svim funkcionalnim stilovima, ali najmanje u administrativnom i znanstvenom zbog njegove preciznosti i frazeološke ustaljenosti. Pri podjeli hungarizama trebaju se spomenuti i etnografski dijalektizmi, tj. riječi koje su karakteristične za neke hrvatske krajeve i ponekad je vrlo teško uspostaviti granicu između etnografskih

dijalektizama i standardnojezičnih riječi. Unatoč mogućim različitim pogledima na ovu problematiku, hungarizama u hrvatskome standardnom jeziku ima više od četrdesetak. (Gulešić, 1999: 257-259)

Usvojenice *lepinja* i *perec* preko razgovornog jezika ušli su u standardni jezik i postali stručni izrazi u gastronomskoj struci. Izuzetak od regionalizama mogu biti *čikov* i *buža* jer se više rabe u nekim sredinama nego u drugima, ali se i dalje ne smatraju regionalizmima.

Kada govorimo o posuđenicama kao leksikostilemima, važno je spomenuti da se mogu rabiti za stvaranje stranog ugođaja, ali i kao stilska sredstva dočaravanja ili ironizacije (ponajprije s povijesnom tematikom). Dakle, posuđenice ne samo da se mogu razlikovati od stila do stila, već i unutar jednoga funkcionalnog stila može se govoriti o različitim ekspresivnim vrijednostima. Stilistički neutralne posuđenice mogu pod određenim uvjetima u kontekstu postati stilistički obilježeni, npr. *biti svoj gazda*. (Gulešić, 2000: 150-153)

Značenje ili značenja posuđenica mogu se bitno razlikovati od značenja kakvo je posuđenica imala u jeziku davaocu. Primjer za to može poslužiti riječ *šor* koja u mađarskom označuje *skup onoga što dolazi jedno za drugim ili jedno uz drugo*, tj. *red*, dok je u hrvatskomu značenje *ukupnost kuća koje su poredane jedna uz drugu, jedna strana ulice*. (Gulešić, 2000: 154-155) Kod nekih hungarizama može se govoriti samo o preuzimanju značenja iz mađarskoga jezika, tj. proširivanju semantike (npr. posuđenica *husar*; prvobitno značenje 'drumski razbojnik', a iz mađarskog je preuzeto značenje 'lako naoružan konjanik').

Iz svega navedenoga može se zaključiti kako veliki dio hungarizama pripada upravo supstandardnoj razini. Razlog zašto nisu ušle u standard jest taj da je njihova uporaba ostala prostorno ograničena. Hungarizama koji pripadaju hrvatskome standardu znatno je manje nego onih koji pripadaju supstandardnom. Oni su vrlo česti u uporabi i za njih ne postoji hrvatska istovrijednica. To su prema promatranim rječnicima sljedeći: *antal*, *baglja*, *bakandža*, *baršun*, *bucmast*, *bunda*, *cipela*, *čipka*, *darovac*, *etveš*, *fićfirić*, *gurgulja*, *kadmen*, *kicoš*, *kivan*, *kočija*, *komlov*, *kompa*, *kuće*, *lepinja*, *lopov*, *negve*, *punđa*, *remek-djelo*, *sara*, *soba*, *tapšati*, *toranj*.

4.4. Hungarizmi u hrvatskoj frazeologiji

O zastupljenosti hungarizama u hrvatskoj frazeologiji pisala je M. Turk (1996.). Frazemi kao cjelodne jedinice pripadaju standardnome jeziku, tj. onim standardnojezičnim slojevima u kojima se inače frazemi ostvaruju, a više je razloga zbog kojih su frazemi vrijedni u proučavanju hungarizama. Prvi je taj što je sama frazeologija povezana s tradicijom, poviješću i kulturom nekog naroda i na taj način može dati podatke o narodu u kojem je potekla, o njegovim običajima itd. Drugi je taj što je upravo posebnost frazema u tom što mogu (ali i ne moraju) imati sastavnice koje pripadaju standardnojezičnom sloju.

Frazemi se dijele u tri skupine i to ovisno o statusu hungarizama u hrvatskome jeziku. U prvoj su skupini frazemi s hungarizmom iz hrvatskoga standardnog jezika i u tu skupinu ulaze usvojenice i poneki egzotizmi koje govornici hrvatskoga jezika više ne smatraju tuđima. Govoreći o toj skupini, treba naglasiti da joj pripadaju leksemi koji su izvorno mađarskoga podrijetla, leksemi u čijem je prenošenju mađarski posredovao i leksemi koji su rezultat kružnog posuđivanja (njih ima najviše). To su: *cipela*, *čopor*, *gazda*, *hajduk*, *karika*, *kerefeke*, *kočija/kočijaš*, *korov*, *lopov*, *marva*. Frazemi prve skupine koji se pojavljuju u promatranim riječnicima su sljedeći: *zakon čopora* ‘pokoravanje glavnom pojedincu u zajednici’, *biti (ostati) svoj gazda* ‘biti slobodan, nezavisan’, *truli gazda* ‘loš gospodar’; *ima čega kao korova* ‘mnogobrojno’; *nema čega, koga ni od korova* ‘nikakva traga od koga/čega’; *niče kao korov* ‘svuda se pojavljuje’, *raditi kao marva* ‘naporno raditi’.

Drugu skupinu čine frazemi s hungarizmom kao historizmom i riječ je o leksemima koji se odnose na nešto što je postojalo u prošlosti. Tu pripadaju: *filir* i *pandur*. Frazemi ove skupine su sljedeći: *ne vrijedi ni filira* ‘ne vrijedi ništa’ i *derati se pandurski* ‘ponašati se grubo, vikati’.

Treću skupinu čine frazemi s prostorno ograničenim hungarizmom, dakle onim koji se rabi u onim područjima koja su duže bila u izravnom dodiru s mađarskim jezikom ili su još uvijek u dodiru. I ti se frazemi odnose na specifične predmete ili djelatnosti. Leksemi o kojima je riječ su sljedeći: *doboš*, *fela*, *mužar*, *rovaš*, *varoš* i *vašar*, a frazemi u kojima se nalaze su: *svake fele* ‘svake vrste’; *imati koga na rovaš* ‘imati neraščišćene račune s nekime’; *svašta kao na vašaru* ‘neobičnosti kojih ima mnogo, ali malo vrijede’; *izvesti koga na vašar* ‘osramotiti koga pred

svijetom', *u dupe na vašar* 'u dijaloškoj situaciji i u šali na pitanje kamo u značenju nikamo, svejedno kamo, nije važno'.

Prema navedenim frazemima može se zaključiti da su u hrvatsku frazeologiju uključeni leksemi s izravnim mađarskim podrijetlom i leksemi različita postanja i podrijetla. Procesom frazeologizacije zahvaćeni su hungarizmi triju navedenih skupina. Za hungarizme koji su ukorijenjeni u hrvatski standardni jezik vrijedi da oni ne odudaraju od izvornih hrvatskih riječi. Bitno je napomenuti frazeološku produktivnost leksema jer frazemi sami po sebi mogu biti višeznačni i to se vidi u primjeru hungarizma *lopta* koji je član deset frazeoloških jedinica. To proizlazi iz uporabne sfere koja označuje nekakvu dinamiku, označuje jezik sporta koji podrazumijeva radost, strast, neuspjeh, pridržavanje pravila te time otvara prostor frazeološkoj produktivnosti. Historizmi mađarskog podrijetla, kojih je znatno manje, daju podatke o narodu u kojem je leksem nastao i nose značajke prošlih vremena. Što se tiče hungarizama kao regionalizama i dijalektizama, oni imaju slabiju frazemsku produktivnost, jedino leksem *rovaš* odudara sa svojih pet frazema. (usp. Turk, 1996.)

5. Zaključak

Proces je preuzimanja mađarskih riječi u hrvatski jezik davno okončan, a rezultat toga dio je hungarizama koji su se sasvim uklopile u hrvatski jezik te se danas ne osjećaju posuđenicama. Usporedba hungarizama u trima suvremenim rječnicima hrvatskoga jezika *Rječniku hrvatskoga jezika* Leksikografskoga zavoda Miroslava Krleže, *Velikom rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića i *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku*, pokazala je da je broj hungarizama koji pripadaju hrvatskom standardnom jeziku sigurno veći od četrdeset, kako se navodilo u literaturi. Nadalje, usporedba je potvrdila i činjenicu da se u trima promatranim rječnicima nalazi nejednak broj hungarizama, kao i nejednaka određenja pojedinih. Najveći je broj hungarizama zastupljen u *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku*, nešto ih je manje u Anićevu rječniku, a najmanje u *Rječniku hrvatskoga jezika* Leksikografskoga zavoda Miroslava Krleže. Najveće su razlike među promatranim trima rječnicima u opisivanju značenja hungarizama i određenju podrijetla pojedinih hungarizama.

Pokuša li se na temelju rječničke usporedbe odrediti točan broj hungarizama koji pripadaju hrvatskom standardnom jeziku, zaključak bi mogao izostati. Naime, razlozima zašto rječnici ne mogu dati konačan broj hungarizama standardnoga jezika – osim nejednake zastupljenosti hungarizama u pojedinom rječniku te različitih etimoloških određenja, može se pribrojiti i činjenica da pojedini hungarizmi imaju više značenja od kojih neka mogu biti obilježena, a druga ne, kao i činjenica da su pojedini regionalizmi uključeni u frazeme, a "frazem je kao cjelosna jedinica činjenica standardnoga jezika." (Turk, 1996.)

6. Literatura

1. Anić, Vladimir, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi liber, 2003.
2. Dürrigl, Marija-Ana, *Hungarizmi u hrvatskome književnom jeziku*, Jezik 35/4, Zagreb, 1988.
3. Gulešić, Milvia, *Stilistički aspekt hungarizama u hrvatskome standardnom jeziku*, Riječki filološki dani 3, Rijeka, 2000.
4. Gulešić, Milvia, *Još jednomo hungarizmima u hrvatskome standardnom jeziku*, VI. Međunarodni slavistički dani, Sombotel-Pečuh, Mađarska, 1999.
5. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, uređivački odbor: prof. dr. Vladimir Anić, prof. dr. Ranko Matasović, prof. dr. Ivo Pranjković, dr. Dunja Brozović Rončević, prof. dr. Ivo Goldstein, Slavko Goldstein, mr. Ljiljana Jojić, Ljiljana Cikota; 2003.
6. Puškar, Krunoslav, *Tragom njemačko-mađarsko-hrvatskih jezičnih dodira: problematika jezika posrednika*, Cris, god. XII. Br. 1/2010.
7. Šonja, Jure, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Leksikografski zavod Miroslava Krležice i Školska knjiga, Zagreb, 2000.
8. Tafra, Branka, *Mađarska sastavnica povijesti hrvatskog jezikoslovlja*, u: Hrvati i Mađari u svjetlu prožimanju kultura i jezika, Pečuh, 1996.
9. Turk, Marija, *Hungarizmi u hrvatskoj frazeologiji*, u: Hrvati i Mađari u svjetlu prožimanja jezika i kultura, Pečuh, 1996.
10. Žagar-Szentesi, Orsolya, *Semantička adaptacija hungarizama u hrvatskom jeziku*, Filologija, 2003., knj. 41.
11. Žagar-Szentesi, Orsolya, *Hrvatski u dodiru s mađarskim jezikom*, u: Sočanac, Lelija, *Hrvatski u dodiru s europskim posuđenicama*, Nakladni zavod, Globus, Zagreb, 2005.